

Nr B 186

Av herr **Andersson, Torsten, m. fl.**, om vissa åtgärder för främjande av småföretagsamheten.

Småföretagsamheten av i dag kan sägas fylla tre väsentliga uppgifter i vårt samhälle:

1. Ur samhällsekonomisk synpunkt spelar småföretagsamheten en avgjord roll som produktionsform och sysselsättningsobjekt,
2. Den aktiva närings- och bebyggelsepolitik som är nödvändig för att bevara en levande landsbygd behöver småföretagsamheten som sysselsättningsobjekt, och
3. Småföretagsamheten är groningsgrunden för all företagsamhet i landet.

I fråga om småföretagsamhetens roll som produktionsform och sysselsättningsobjekt i allmänhet kan anföras att företagen med mindre än 50 anställda beräknas svara för hela 42 procent av den samlade industriproduktionens värde. Antalet företag med mindre än 50 anställda uppskattas till omkring 255 000. Därav beräknas antalet småföretagare inom industri och hantverk till 112 000 och antalet småföretagare inom detaljhandeln till cirka 45 000. Läggas här till alla s. k. fria yrkesutövare, konsult- och serviceföretag av olika slag når man den nämnda siffran. De kan uppskattningsvis anses sysselsätta omkring 800 000 människor, varför cirka tre miljoner människor i landet kan anses vara beroende av denna småföretagsamhet för sin försörjning.

Den aktiva närings- och bebyggelsepolitik, som är ofrånkomlig om man vill hindra en alltför stark avfolkning av landsbygden, kan icke genomföras utan småföretagsamheten. När jordbruk och skog icke räcker till som sysselsättningsobjekt, icke ger en tillfredsställande arbetsinkomst, söker sig människorna till andra sysselsättningar. För deras hemmakommun är det därvid avgörande om erforderlig sysselsättning kan skapas i hembygden. Kan icke det ske blir den givna följderna att bygdens befolkning minskar till förfång för den aktiva kommunalpolitik som är nödvändig för att möta de ständigt stegrade kraven på kommunal omvårdnad. Bygden blir fattigare. All erfarenhet visar på att endast ett differentierat näringsliv kan bli en broms på avfolkningen. Då det i första hand endast kan bli fråga om mindre sysselsättningsenheter träder här småföretagsamheten i förgrunden. I debatten kring landsbygdens upprustning, när det gäller planerings- och bebyggelseproblem, måste småföretagsamhetens utbyggnad och förkovran komma i första rummet.

Ur de små företagen har i allmänhet dagens storföretag vuxit upp. Även

för framtiden torde småföretagsamheten komma att spela denna viktiga roll för vårt näringsliv. De mindre företagen med sina möjligheter till och krav på insikter i de mest skiftande administrativa, tekniska och merkan-tila uppgifter fostrar goda företagare med blick för varje ny situation.

Härtill kan också läggas ett par väsentliga synpunkter, då det gäller att bedöma småföretagsamhetens värde. Det torde vara ostridigt att småföretag med sitt direkta ägande utgör en ur allmänmänsklig synpunkt särskilt värdefull företagsform. Den ger fullt utrymme för den enskilda männi-skans initiativkraft, företagsamhet och ansvarskänsla, utan vilka egen-skaper det materiella framåtskridandet icke är möjligt.

Med hänsyn till den betydelsefulla roll småföretagsamheten sålunda spe-lar för samhällsutvecklingen i stort måste det vara ett statens intresse att främja denna företagsform, varhelst den kan anses ha utvecklingsmöjlig-heter. Det är en rad betydelsefulla problem som härvidlag träder i för-grunden.

Kapitalfrågorna

måste otvivelaktigt sättas främst då man söker bedöma de ekonomiska faktorer som påverkar en riktig utveckling av småföretagsamheten. De mindre företagen har i detta avseende ett starkt handikapp i jämförelse med storföretagen. De senare bygger upp sitt kapitalunderlag genom ak-tier eller obligationslån och kan därtill i betydande grad möta kapitalbe-hovet genom självfinansiering. Dessa finansieringsmöjligheter står endast i mindre grad de små företagen till buds. Därtill kan läggas att de mindre företagen ofta har svårigheter att göra sig gällande på den öppna lånemark-naden i konkurrens med de större. Särskilt för nystartade småföretagare är det ofta ett oöverstigligt hinder att skaffa de säkerheter som är ofrån-komliga för att få fram erforderligt kapital. Utvecklingen hittills har otvi-velaktigt visat att det är nödvändigt med särskilda låneformer för småföre-tagsamheten, som eliminerar de nämnda svårigheterna. Varje hänvisning till de små företagen att använda de »vanliga lånevägarna» måste betrak-tas som ett utslag av oförståelse inför eller misstro mot denna viktiga grupp i vårt samhälle.

Statsmakterna har också insett vikten av att kreditförhållandena för småföretagsamheten ordnas efter särskilda vägar. Genom fonden för lån till hantverk och småindustri har under de senare åren utlämnats lån till mycket betydande belopp. Införandet av den statliga kreditgarantien för lån till småföretagare betydde också ett betydelsefullt framsteg, och den av 1958 års A-riksdag beslutade höjningen av kreditgarantien för nästa bud-getår till 25 miljoner kronor kommer att få stor betydelse.

Emellertid kan ändå inte småföretagsamhetens kreditbehov därmed sägas vara tillgodosett. Om framför allt småföretagsamheten under hand skall kunna fylla sin ur vår synpunkt väsentligaste uppgift att vara den bebyg-

gelsefördelande faktor, som skall förhindra en avfolkning av landsbygden, måste dess positioner stärkas än mer. För den allra närmaste framtiden torde det därför bli nödvändigt att utöka kreditgarantien till ett väsentligt högre belopp, till vilket vi torde få återkomma i anslutning till budgetbehandlingen vid 1959 års riksdag. Därmed löser man emellertid inte frågan om de långfristiga krediterna. I motionen i andra kammaren nr 44 A/1958 hemställdes om att frågan om de långfristiga krediterna måtte tas upp till prövning. Motionen bifölls av riksdagen sålunda, att den hänsköts till pågående utredning för översyn av kreditstödet åt hantverk och småindustri. Det är nödvändigt att detta utredningsarbete påskyndas, så att ett förslag snarast kan framläggas. Behovet av längre krediter blir alltmer accentuerat. Den fortgående och alltmer ofrånkomliga rationaliseringen kräver mycket stora kapitalinsatser. Dessa kapitalinsatser kan icke göras i form av korta krediter, ty det medför en så svårartad ekonomisk press på företagen att han icke blir i stånd att ägna sina krafter åt huvuduppgiften: produktionen.

För att stimulera lokalisering av nystartade småföretag ut till landsbygdens mindre tätorter är också åtgärder av behovet påkallade. Ifrågasätts kan om inte statsmakterna direkt borde intressera sig för att påskynda dylik lokalisering. Detta kan givetvis ske på flera sätt, men vad som enligt vår uppfattning i första hand bör förekomma är att lån eller lånegaranti beviljas med förtursrätt för personer som avser att starta ny företagsamhet ute i de mindre tätorterna och som givetvis i övrigt bedöms vara lämpliga. Direktiv om sådan förtursrätt bör ges företagarföreningarna. Därtill bör med hänsyn till det höga ränteläget tas under övervägande att införa en räntesubvention under de första fem verksamhetsåren. Det är under uppbyggnadstiden som påfrestningarna är störst och som ett verkligt stöd erfordras. Vid utlåning till företagarföreningarna betingar sig staten för närvarande en ränta om 3,5 procent, och det borde vara möjligt att under dessa fem första år utlämna lån till företagen mot samma räntesats. Företagarföreningarna måste därvid ges andra möjligheter att bestrida sina förvaltningskostnader och täcka uppkommande lånerisker. Som nu är är företagarföreningarna anvisade att täcka dessa utgiftsposter med de ränteinkomster de får genom att låna ut statens till 3,5 procent ränta lämnade lånemedel till löpande bankränta.

Företagarföreningarnas verksamhet

måste i väsentligt högre grad stödjas av staten. Den minskning i administrationsanslaget till företagarföreningarna och vissa andra sammanlutningar, som företogs av 1958 års A-riksdag på förslag av Kungl. Maj:t och som innebar en nedsättning av anslaget från tidigare 1 050 000 kronor till 200 000 kronor, betyder ett mycket kännbart avbräck för föreningarna. De blir nu i högre grad hänvisade att täcka sina administrationskostnader

ur de medel som härrör från ränteöverskotten på utlånade medel, vilka från början avsetts att användas för täckande av uppkommande lånerisker. Denna prutning på anslaget betyder att föreningarnas möjligheter att betjäna småföretagsamheten i betänklig grad försämrats. Redan nu kan man konstatera, att föreningarna tvingats inta en mera restriktiv hållning, då det gäller lånebeviljande, detta för att ytterligare säkra sig mot eventuella förluster, därför att man inte har medel att täcka dem med.

Ännu mer betänkligt är emellertid att företagarföreningarnas konsulentverksamhet icke kan utbyggas i önskvärd grad. Lokaliseringen av företagsamhet till de mindre tätorterna på landsbygden kräver tillgång till experter av olika slag för att tillhandagå kommunerna och företagen med råd och dåd. De hårdnande konkurrensförhållandena inom näringslivet medför ökade krav på företagarföreningarnas medverkan vid rationalisering och lösende av en rad frågor av teknisk, ekonomisk och kommersiell natur. För närvarande uppgår antalet tjänstemän i företagarföreningarna i medeltal till endast tre. Behovet är långt mycket större, och en utbyggnad av småföretagsamhetens konsulentverksamhet inom företagarföreningarnas ram framstår som nödvändig. Denna utbyggnad måste vara ett betydande led i statsmakternas främjande av småföretagarnas intressen. Vi avser att återkomma till denna fråga i samband med budgetbehandlingen vid 1959 års riksdag, men redan nu anser vi att riksdagen bör i princip uttala sin anslutning till kravet på utbyggnad av företagarföreningarnas serviceverksamhet.

Frågan om en utvidgad serviceverksamhet med möjligheter till marknadsundersökningar, projektering för nyetableringar och råd och upplysningar över huvud taget framstår som särskilt betydelsefull i dagarna, då man står inför förverkligandet av en gemensam europeisk marknad. Det är allmänt bekant att man ser väsentligt olika på de följder anslutningen till en europamarknad kan komma att få för småföretagsamheten. De företag som är inriktade på export hyser förhoppningar om ett gynnsammare utfall än de företag som är hänvisade till hemmamarknaden. Ingenting kan med säkerhet sägas på den punkten, men klart är att alla småföretag här behöver en service, som just företagarföreningarna är avsedda att ge, och dessa måste därför ges erforderliga resurser.

Skattefrågorna

är av avgörande betydelse för företagsamheten i allmänhet. För småföretagsamheten framstår möjligheterna till vinst- och förlust- samt resultatutjämning som de väsentligaste. Lagfästa möjligheter på dessa punkter skulle ge särskilt de mindre företagen betydligt större möjligheter att planera på längre sikt, styrka att rida ut tillfälliga ekonomiska svårigheter och över huvud taget ge ägare och anställda större trygghet. När som just nu vissa avsättningssvårigheter och som en följd därav sysselsättningsproblem uppstår framstår det som nödvändigt att pröva alla utvägar för att öka tryggheten för utkomsten. Det är med tillfredsställelse man konsta-

terar att Kungl. Maj:t uppdragit åt 1957 års skatteutredning att verkställa erforderliga utredningar i frågan, och man måste beteckna det som ytterligt angeläget att utredningen snarast möjligt slutföres. Vi anser, att riksdagen bör uttala som sin mening att utredningsarbetet påskyndas såvitt möjligt är.

Lärlingsutbildningen inom hantverket

tarvar av olika orsaker just nu ökad uppmärksamhet. Den hårdnande konkurrensen kräver större yrkesskicklighet, de stora ungdomskullarna medför ökad tillströmning till olika yrken, utbyggnaden av enhetsskolans yrkeslinjer tarvar medverkan av hantverket o. s. v. Statsmakterna stöder lärlingsutbildningen inom hantverket genom att varje år ställa till förfogande ett antal bidrag för främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare; för innevarande budgetår 900 bidrag om vardera 1 500 kronor jämte kurs-tillägg på 1 000 kronor i vissa fall. Emellertid har hantverksmästarna svårigheter att ta emot lärlingarna i önskvärd omfattning. Lönesättningen för lärlingarna tillsammans med de kostnader och besvär det innebär för mästaren att ha dem under ständig ledning och uppsikt betyder att varje lärling åsamkar honom betydande kostnader, väsentligt högre än utgående stipendier. Det måste därför vara ett starkt önskemål att staten ökar både antalet stipendier och deras storlek, så att ett större antal lärlingar kan beredas plats och storleken verkligen motsvarar de kostnader hantverksmästarna åsamkas. Det är vår uppfattning att riksdagen härvidlag bör uttala sin anslutning till detta önskemål och att preciserade anslagskrav med anledning därav förelägges 1959 års riksdag.

Lokalproblemen

för hantverk och småindustri tillhör jämväl företagsamhetens intrikata frågor. I de mindre tätorterna på landsbygden är det härvidlag fråga om ökade möjligheter att nyskapa lokaler, och i städerna och de större tätorterna gäller det att söka ersätta de lokaler för småföretagsamheten som försvinner i och med den sanering av samhällskärnorna som sker. Nybyggnation är i dag förenad med så betydande kostnader att en nyetablering av ett företag många gånger strandar på bristande lokalresurser. Vid saneringen försvinner de gamla lokalerna i källare och andra utrymmen och ersätts tyvärr inte vid nybyggnationen. Detta är ett problem som man måste ta itu med snarast möjligt. I november 1948 tillsatte Kungl. Maj:t en utredning angående småföretagens lokalfrågor. Av olika anledningar förklarades denna utredning vilande år 1951. Sedan dess har vid upprepade tillfällen i riksdagen i motioner hemställts att utredningen måtte upptaga sitt arbete och slutföra sitt uppdrag med hänsyn till det verkliga behovet av att lokalfrågan för småföretagsamheten löses. Som exempel på hur man har sett på problemen i riksdagen kan anföras vad bankoutskottet anförde i sitt utlåtande nr 19/1956. Utskottet erinrade om att småindustriens lokalfrågor redan var föremål för uppmärksamhet i olika sammanhang. Vidare hoppades

utskottet på att det behov av upprustning av småindustriens lokaler som alltjämt föreligger framdeles skulle uppmärksammas av företagarföreningarna, varjämte de kommunala myndigheterna borde beakta frågan. Det verkliga förhållandet är att företagarföreningarna icke har några som helst resurser att lösa lokalfrågan, allra minst numera sedan riksdagen beskurit deras anslag högst väsentligt. Vad kommunerna beträffar finns det kanske möjligheter för de mera välsituerade att hjälpa till vid frågans lösning, men det är ju oftast de bäst ställda kommunerna som redan har ett differentierat näringsliv. De ekonomiskt sämst ställda kommunerna, som därtill ofta har att vidkännas betydande befolkningsminskning och som sålunda så väl skulle behöva ett rikare näringsliv, har inga resurser, och så blir ingenting gjort.

Här är ett område där statsmakterna måste påta sig vissa insatser, och den bästa vägen torde vara att införa möjligheter att ge statslån på rimliga villkor och eventuellt bidrag för kollektiva hantverks- och verkstads- hus ute i kommunerna. Det är vår uppfattning att riksdagen bör uttala önskvärdheten av att 1948 års utredning om småföretagsamhetens lokalfrågor omedelbart får återuppta sin verksamhet.

Med stöd av vad som ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen måtte

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag om förtursrätt vid långivning till personer som nystartar företagsamhet i landsbygdens tätorter samt om utlåning under de fem första verksamhetsåren till 3,5 procent ränta i enlighet med motionens syfte,

2. i princip uttala sin anslutning till kravet på utbyggnad av företagarföreningarnas serviceverksamhet i enlighet med vad som ovan anförts,

3. hos Kungl. Maj:t hemställa, att 1957 års skatteutrednings arbete i vad angår införande av rätt till vinst- och förlust- samt resultatutjämning måtte påskyndas, såvitt möjligt är,

4. hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till 1959 års riksdag angående ökning av antalet bidrag och höjning av bidragsbeloppen för Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare, samt

5. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att den vilande 1948 års utredning angående statsbidrag till lokaler för hantverk och småindustri måtte återuppta sin verksamhet.

Stockholm den 3 juli 1958

Torsten Andersson

Nils Franzén

Nils Theodor Larsson

Sven E. Sundin

Sigfrid Larsson